

УДК 373.31:004:371.13(045)

О.В. НІКУЛОЧКІНА

ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТЬ “МУЛЬТИМЕДІА”, “МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ УРОК”, “УРОК З МУЛЬТИМЕДІЙНОЮ ПІДТРИМКОЮ”

У статті визначено поняття “мультимедіа”, “мультимедійний урок”, “урок з мультимедійною підтримкою”. На підставі аналізу довідкової та психолого-педагогічної літератури подано зіставлення зазначених понять зі спорідненими. Обґрунтовано авторське тлумачення вищезазначених дефініцій.

Ключові слова: сучасний урок, мультимедійні технології, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології.

Дотепер у педагогічній науці переважає думка, що урок – це форма організації діяльності постійного складу вчителів та учнів у певний відрізок часу за сталим розкладом і, як правило, за єдиною для всіх програмою навчання. У цій формі представлені всі компоненти освітнього процесу: мета, засоби, зміст, методи, дидактичні елементи тощо, зумовлені вимогами до структури, закономірностями й принципами навчання.

Сутність і призначення уроку в процесі навчання як цілісної динамічної системи полягає в колективно-індивідуальній взаємодії вчителя й учнів, у результаті якої відбувається формування й розвиток ключових, предметних і спеціальних компетентностей, засвоєння знань, умінь, навичок, розвиток здібностей, набуття досвіду особистої діяльності тих, хто навчається, спілкування й відносин, а також удосконалення педагогічної майстерності вчителя.

Новий Державний стандарт початкової загальної освіти визначає її зміст, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях і принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання й виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями й народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави [2]. Одним з головних шляхів реалізації нового змісту початкової освіти є сучасний урок, змодельований на засадах особистісно орієнтованого й компетентнісного підходів.

Аналіз педагогічної літератури за значний історичний період засвідчив, що вимоги до уроку на всіх етапах розвитку дидактики піддавались переосмисленню й інтерпретації. У цілому можна виділити три основні блоки вимог: організаційно-педагогічні, загальнодидактичні, аналітичні.

Інформаційне суспільство диктує свої вимоги до організації освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах і в початковій школі зокрема. Якщо в індустріальному суспільстві було важливим засвоїти основи наук, то в інформаційному суспільстві для учнів важливим стає формування вмінь працювати з інформацією: шукати, аналізувати, застосовувати, переструктурувати, зберігати, створювати, тобто володіти інформаційною компетентністю [4]. Ось чому урок не може не змінюватись.

Мета статті – на підставі аналізу довідкової, психолого-педагогічної літератури подати авторське визначення понять “мультимедіа”, “мультимедійний урок”, “урок з мультимедійною підтримкою”.

Останнім часом в активному словнику педагогів з’явився термін “мультимедійний урок”. Ця педагогічна категорія є порівняно новою в педагогічній науці та практиці, тому вважаємо за доцільне більш детально розглянути поняття “мультимедіа” й дати визначення дефініціям “мультимедійний урок” і “урок з мультимедійною підтримкою”.

У психолого-педагогічній літературі зазначені поняття з’явилися не давно, хоча все частіше зустрічаємо аналіз їх сутності, спостерігаємо намагання вчених, методистів і вчителів охарактеризувати зміст, визначити структуру, з’ясувати функції, створити організаційно-педагогічні умови впровадження, окреслити напрями ефективної реалізації.

Звернемося до словників.

У педагогічних словниках трактування понять, що висвітлюються, відсутнє.

Словники іншомовних слів дають таке визначення поняття “мультимедіа”: 1) комп’ютерна технологія, яка дає змогу гнучко керувати потоками різноманітної інформації, представленої у вигляді графіків, музики тощо [11, с. 469], а також програми й комп’ютерні засоби, які використовують цю технологію [10, с. 298]; 2) різноманітні засоби передавання інформації [9, с. 655]. Причому “мульти” – перша частина складних слів, що означає: 1) велику кількість предметів, дій, функцій [10, с. 298]; 2) множинність або багатократність чого-небудь [8, с. 702]. Медіа (від англ. medium) – засіб [11, с. 469].

Отже, мультимедіа – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дають змогу користувачу працювати в інтерактивному режимі з різнотипними даними, організованими у вигляді єдиного інформаційного середовища [3].

Під мультимедійною технологією розуміють педагогічну технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей [5].

Зазначимо, що дослідники, оперуючи зазначеними категоріями, співвідносять поняття “мультимедійний урок” з близькоспорідненими, як-от: “комп’ютерний урок”, “урок з мультимедійною підтримкою”, “урок із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій”, “урок із застосуванням технічних засобів навчання”, “урок з використанням педагогічних програмних засобів” тощо. При цьому слід відзначити різний підхід авторів до трактування понять.

Наприклад, Г.О. Аствацатуров вважає, що треба розмежовувати поняття “мультимедійний урок” і “урок з мультимедійною підтримкою”. Науковець наголошує, що мультимедійним слід вважати урок, на якому використовується багатосередовищне висвітлення інформації за допомогою технічних засобів, перш за все, комп’ютера. На уроці з мультимедійною

підтримкою, на думку автора, мультимедіа використовується для посилення навчального ефекту. На такому уроці вчитель залишається одним із головних учасників освітнього процесу, часто й головним джерелом інформації, а мультимедійні технології застосовуються ним для посилення наочності, підключення одночасно декількох каналів висвітлення інформації, більш доступного пояснення навчального матеріалу [1].

Погоджуючись із такою думкою, вважаємо за доцільне викласти своє бачення щодо визначення понять “мультимедійний урок” і “урок з мультимедійною підтримкою”.

Сутність поняття “мультимедійний урок” визначаємо, виходячи з того, що:

- на мультимедійному уроці більшою мірою, ніж на звичайному, виявляється спільна діяльність учителя й учнів;
- такий урок характеризується застосуванням мультимедійних технологій на всіх етапах;
- результативність мультимедійного уроку досягається за рахунок поєднання двох або більше мультимедійних технологій.

Отже, *мультимедійний урок – це форма організації спільної діяльності вчителя й учнів, результативність якої досягається застосуванням декількох мультимедійних технологій у їх доцільному поєднанні на всіх етапах.*

Цілком погоджуємося з висновками науковців стосовно того, що в процесі підготовки й проведення мультимедійного уроку істотно змінюється роль учителя, який виступає, перш за все, організатором, координатором пізнавальної діяльності учнів. Такий урок може зазвучати новими гранями, стати більш привабливим, цікавим, динамічним [1].

Виникає питання про якість мультимедійного уроку, його результативність, необхідність. Урок не повинен перетворюватися в спектакль, розвагу. Відбір засобів мультимедіа має бути доцільним; поєднання ефективності (дієвості) й ефектності (здатності справляти сильне враження) – оптимальним. Користь буде максимальною, якщо учні одержать певний результат, наприклад, унаслідок здійснення самостійної, проектної, дослідницької діяльності.

Прикладом мультимедійного уроку є урок із застосуванням шкільних нетбуків (модель навчання “1 – 1”), які дають змогу інтегрувати мультимедійні технології в освітній процес. Т.О. Пушкарьова наголошує, що створення середовища електронної освіти “1 учень – 1 комп’ютер” сприятиме формуванню в учнів якостей і вмінь XXI ст., таких, як “медіаграмотність, критичне мислення, здатність до вирішення творчих завдань, уміння мислити глобально, готовність працювати в команді” [7, с. 9]. На думку американських учителів, перехід до моделі “1 – 1” навряд чи позначиться на поліпшенні освітніх результатів у межах традиційних навчальних дисциплін. Головна мета інша: надати можливість школярам вчитися й жити в середовищі, освоювати культуру, в якій вони опиняться, розпочавши роботу в сучасних корпораціях [12]. Успішна реалізація моделі “1 – 1” вимагає за-

стосовувати комп'ютер як один із основних засобів навчальної діяльності за такими напрямками: нові форми взаємодії вчителя й учнів (що забезпечується можливостями програми "e-learning"), перевірка та оцінювання знань, індивідуалізація й диференціація процесу навчання, різнорівневе навчання, створення учнями власних матеріалів тощо.

Безперечно, мультимедійним уроком слід вважати предмети інформаційного циклу, які проводяться, як правило, в комп'ютерному класі. Зокрема для учнів початкової школи – це новий предмет "Сходинок до інформатики". Він має чітко виражену практичну спрямованість і передбачає постійний доступ учнів до комп'ютерів, мережі Інтернет, наявність спеціалізованих пакетів програм та іншого програмного забезпечення (текстових і графічних редакторів тощо).

На відміну від мультимедійного уроку, урок з мультимедійною підтримкою – явище більш поширене в освітніх закладах України. Поняття "урок з мультимедійною підтримкою" формулюємо, зважаючи на те, що:

- урок до сьогодні залишається однією з головних форм організації освітнього процесу в школах будь-якого типу;
- як правило, на уроці вчитель застосовує певні засоби навчання;
- кожен урок повинен мати освітній результат (навчальний, виховний, розвивальний), тобто навчальний ефект.

Отже, урок з мультимедійною підтримкою – це форма організації навчального процесу, де епізодично використовуються засоби мультимедіа для посилення навчального ефекту.

Достатньо часто вчителі на таких уроках застосовують мультимедійні продукти: презентації, виконані в PowerPoint, фрагменти навчально-пізнавальних мультфільмів, науково-популярних фільмів, педагогічних програмних засобів у режимі демонстрації тощо.

Очевидно, що використання засобів мультимедіа на уроці має бути обґрунтованим: тільки в тому випадку, коли це слугує досягненню освітніх цілей уроку; не переважає над сутністю навчального матеріалу, не відволікає, не стає самоціллю, не зменшує значущості того, що повинні засвоїти учні. Наприклад, у процесі вивчення природничих явищ (цвітіння рослин, утворення ярів, боліт, висихання морів тощо), які відбуваються в часі повільно, мультимедійні технології дають змогу прискорити їх; ті, що відбуваються дуже швидко (блискавка, вітер, обертання Землі навколо осі та Сонця тощо), навпаки, уповільнити для більш детального вивчення.

Спонування вчителів до проведення уроків з мультимедійною підтримкою повинно мати організаційне підґрунтя. Важливо, щоб у кожному навчальному закладі було створено медіатеку – колекцію інформаційних ресурсів на всіх видах непаперових носіїв, доступних для користування всім учасникам освітнього процесу. Необхідним є також колективне створення інформаційної електронної бази даних, яка б охоплювала систематизовані матеріали з мережі Інтернет, мультимедійну бібліотеку, результати спільної діяльності учнів у процесі роботи над проектами тощо. І, нарешті, кері-

вники освітніх закладів повинні бути зацікавлені в популяризації та впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Часто постає запитання: як визначати тип і структуру уроку з мультимедійною підтримкою? Застосування на уроці мультимедійних технологій не змінює ні його тип, ні структуру. Всі етапи уроку зберігаються. Цілком очевидно, що змінними будуть тільки ступінь і час мультимедійної підтримки: від декількох до тридцяти хвилин залежно від мети, місця в системі уроків, призначення, наявності засобів і програмного забезпечення, готовності вчителя до застосування мультимедійних продуктів, рівня розвитку його інформаційної компетентності.

Необхідно усвідомити, що мультимедійні продукти не відповідають за якість і результативність уроку, але сприяють і якості, і результативності, дають змогу урізноманітнити процес сприймання й пошуку інформації, роблять урок більш яскравим і насиченим. Найважливішим у процесі організації уроку був і залишається вчитель. Ось чому, якщо раніше від учителя вимагалось створити оптимальний варіант тільки плану (проекту) майбутнього уроку, то тепер цього вже недостатньо: інколи необхідно здійснювати оптимізацію плану в процесі самого уроку за обставинами, що склалися, реальними умовами, в яких проходить урок.

Висновки. Підсумовуючи, вважаємо, що стратегічною метою й результатом навчання є формування особистості дитини як суб'єкта життєдіяльності. У найголовнішому сенсі бути суб'єктом означає бути господарем власної діяльності, власного життя: визначати цілі, розв'язувати завдання, відповідати за результати. Безперечно, з'ясування дефініцій “мультимедіа”, “мультимедійний урок”, “урок з мультимедійною підтримкою”, а також проведення мультимедійних уроків та уроків з мультимедійною підтримкою сприятиме досягненню цієї мети всіма учасниками освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Аствацатуров Г.О. Педагогический дизайн мультимедийного урока [Электронный ресурс] / Г.О. Аствацатуров. – Режим доступа: http://vio.uchim.info/Vio_45/cd_site/articles/art_1_2.htm.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.mon.gov.ua/laws/_1717.doc.
3. Мультимедіа [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kspu.kr.ua/wiki/index.php/Мультимедіа>.
4. Осмоловская И.М. Проблемы развития дидактики в информационном обществе / И.М. Осмоловская // Инновации в образовании. – 2009. – № 6. – С. 4–19.
5. Пінчук О.П. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / О.П. Пінчук. – Режим доступа: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/170/156>.
6. Програми курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів. Варіативна складова типових навчальних планів. 1–4 кл. / упор.: Л.Ф. Щербакова, Г.Ф. Древалъ. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 240 с.
7. Пушкаръова Т.О. Деякі аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності / Т.О. Пушкаръова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – № 8. – С. 9–11.

8. Большой энциклопедический словарь / ред.: И.К. Лапина, Е.Н. Маталина, Р.Г. Секачев [и др.]. – М. : АСТ : Астрель, 2006. – 1247 с.
9. Новый словарь иностранных слов / глав. ред. В.В. Адамчик. – М. : АСТ ; Мн. : Харвест, 2007. – 1152 с.
10. Семотюк О.П. Сучасний словник іншомовних слів / О.П. Семотюк. – Х. : Ранок, 2007. – 464 с.
11. Сучасний словник іншомовних слів : [близько 20 тис. слів і словосполучень] / укл.: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
12. Уваров А.Ю. На пути к модели 1 – 1. Опыт сравнения российских и американских школ [Электронный ресурс] / А.Ю. Уваров. – Режим доступа: http://www.relarn.ru/conf/conf2008/section4/4_31.html.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013.

Никулочкина Е.В. Дефиниции понятий “мультимедиа”, “мультимедийный урок”, “урок с мультимедийной поддержкой”

В статье определены понятия “мультимедиа”, “мультимедийный урок”, “урок с мультимедийной поддержкой”. На основании анализа справочной и психолого-педагогической литературы представлены соотношения указанных понятий с родственными. Обосновано авторское толкование вышеуказанных дефиниций.

Ключевые слова: *современный урок, мультимедийные технологии, информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии.*

Nikulochkina O. The definitions of the terms “multimedia”, “multimedia’s lesson”, “lesson with multimedia’s support”

This article is devoted to the definition of the terms “media”, “multimedia’s lesson”, “lessons with multimedia’s support”. Based on analysis of reference and psycho-pedagogical literature the aforementioned correlation with related concepts has been presented. The interpretation of the above grounded definitions has been objected.

The author gives the essence of “multimedia’s lesson” to determine, based on the fact that: the multimedia’s lesson with a greater extent than usual, shows cooperation between teacher and students, such a lesson is characterized by the use of multimedia’s technology in all phases; the performance of multimedia’s lesson has been achieved by the combination of two or more media’s technologies. The multimedia’s lesson is a form of joint activity between the teacher and students, whose results has been achieved by using of multiple multimedia’s technologies which they had been combined at all stages.

The concept of “lesson with multimedia’s support” has been formulated on the basis that the lesson still remains one of the main forms of educational process in schools of any type, usually the teacher uses certain means of training in the classroom, each lesson should have educational outcomes (academic, educational, developing), in other words learning effect. So, the lesson of multimedia’s support is a form of educational process, where occasionally the multimedia’s means of training has been used for the raising of the learning effect.

Key words: *the modern lesson, multimedia’s technology, informational technologies, informational and communicational technologies.*